

Rids af Roskilde bys historie

Vikingerne grundlægger byen

Det begyndte først rigtig med vikingerne. Tidligere havde der i området været beboelse. Resterne af en jættestue er fundet i Bondetinget. Men nu opstod der en bebyggelse, hvor handelsvejen til lands og til vands mødte hinanden. Vi kender ikke årstallet for denne begivenhed. Det hele er vel begyndt med handelsboder, lagre, stalde og måske en kro. Et sagn fortæller, at kong Roar flyttede en by fra det indre af landet ud til fjorden, fordi den lå dårligt for handel. Han opkaldte den nye by efter sig selv og en kilde, der var på stedet: Roskilde. Selv om det er et sagn, er der alligevel lidt hold i det. Der er ingen tvivl om, at Roskildes opståen har med handel at gøre. Mandsnavnet Roar indgår i byens navn, og området har haft utallige kildevæld.

Vikingetidens bebyggelse må have været rigtig placeret, for byen synes ret hurtigt at være blevet en, der blev regnet med. Da kong Harald Blåtand efter sin dåb ville bygge en kirke på øerne, valgte han Roskilde. Her opførte han o. 960 en trækirke og besluttede, at det skulle være hans gravkirke.

Kongens by

Harald Blåtand flyttede kongsgården fra Jelling til Roskilde. Andre kilder siger, at det var Gorm den Gamle. Kongsgården i Roskilde lå nordvest for Domkirken indtil den voldsomme bybrand i 1443, hvor hele den nordvestlige del af byen brændte. Sammen med kongsgården forsvandt også den middelalderlige bydel af Roskilde. Området er nu fredet og kaldes Provstevængen. Her kan man se resterne af Sct. Hans kirke.

At der har været en kongsgård i Roskilde betyder ikke, at byen var hovedstad, for der var kongsgårde andre steder i landet. Men i Roskilde opholdt mange konger sig i længere tid. Kongsgården i Roskilde er kendt for Blodgildet den 10. august 1157, hvor kongerne Svend, Knud og Valdemar var samlet.

Kirkerne bygges

Kirken, som Harald Blåtand lod bygge, skulle få en alt afgørende betydning for byens videre udvikling. Da kirken i 1020 blev domkirke, begyndte den gejstlige dominans i Roskilde, som kom til at vare helt til reformationen. 5 klostre og 12 kirker og 3 stiftelser blev bygget, og bygningshåndværkere, kunsthåndværkere og andre havde nok at se til. Byen på det nærmeste levede af kirken.

Harald Blåtands kirke fik større og større efterfølgere bygget af frådsten. Den første lod Estrid, Knud den Stores søster, bygge for den mandebod hendes bror havde måtte betale hende, da han havde ladet hendes mand hugge ned foran alteret i trækirken. I 1080 byggedes en stor frådstensbasilika. Den afløstes gradvist af den nuværende teglstenskirke, som påbegyndtes år 1180 og først stod færdigbygget år 1300. Harald Blåtand havde påbegyndt en tradition, da han valgte sin trækirke til gravkirke, for med afbrydelser er de fleste danske konger og dronninger, ialt 38, begravet i Roskilde Domkirke fra år 986 og til i dag.

Hvornår Roskilde blev købstad, ved vi ikke. I 1731 brændte byens rådhus og med det byens arkiv, og dermed alle oplysninger om Roskildes historie.

Bisperne

Bispen i Roskilde var det kirkelige overhoved for Sjælland, men samtidig var han en betydelig magtfaktor på grund af sine enorme indtægter fra godser og gårde, som tilhørte bispestolen. Roskildebispen var mere betydningsfuld end ærkebiskoppen af Lund. Roskilde bispestols formue var så stor, at den kunne betale hele Danmarks statsgæld for dronning Margrethe den 1. Ved reformationen ejede Roskilde bispestol hver 4. bondegård på Sjælland, foruden de fleste herregårde og borge.

1500-tallet

I 1416 kom byen Havn til at tilhøre kong Erik af Pommeren. Den blev senere kaldt København. Denne by tog efterhånden magten fra Roskilde. Den gamle bispeby kom til at betyde mindre efterhånden som København blev en vigtig

Nedgangstider

handelsby.

Da reformationen blev gennemført i 1536, standsede som på een gang byens åndedrag og en langsom kvælningsdød begyndte. Nu var der ikke længere brug for kirker og klostre. Bygningerne blev revet ned, og eksistensgrundlaget for byens borgere faldt bort. Tusindvis af vogne kørte ud af Roskilde med mursten fra de nedbrudte bygninger. De blev bl.a. brugt til at bygge Kronborg med. Også frådstenene blev der brug for. De blev kørt til København og brændt til cement til Christian 4.s bygningsforetagender.

Under Grevens Fejde i 1536 blev bispegården plyndret og Haraldsborg og Bistrup borge nedbrændt. Bispegården fik navneforandring til Roskilde gård, og her boede nu kongens lensmænd.

1600-tallet

Byen sank hen i glemsel. Indbyggertallet svandt ind, og byen skrumpede sammen omkring Domkirken. Det må have været en stor begivenhed for byen, da Christian 4. i 1635 rejste de slanke spir på Domkirken. Ellers var 1600-tallet en grim tid for byen. Den må lægge navn til den hårdeste fred, Danmark nogensinde har underskrevet: Roskildefreden den 26. februar 1658. Roskilde selv havde været besat af de fjendtlige tropper og var totalt udsuget.

1700-tallet

I 1700-tallet kæmpede byen for alvor for sin eksistens som købstad. En pest i 1711 krævede så mange dødsofre, at de nedlagte middelalderlige kirkegårde blev taget i brug igen, og der er fundet massegrave med helt op til 100 døde.

I 1731 og 1735 brændte hele den centrale bydel. I 1735 havde der været tale om ildspåsættelse. 2 år efter blev brandstifteren, en dreng, halshugget på Hestetorvet. Disse to brande var lige ved at gøre det af med byen. Men ved en kraftanstrengelse blev husene genopbygget, og ved kongens hjælp blev også et nyt rådhus bygget.

At Roskilde overlevede som købstad skyldes sandsynligvis byens store jordtilliggende og de mange købmandsgårde, som gav højst tiltrængte

**Opgangstider
1800-tallet**

arbejdspladser. I 1753 havde Roskilde 1550 indbyggere og blev af en turist karakteriseret som en landsby med en for stor kirke. Byens lavpunkt var nået.

Den 1. oktober 1835 fik Roskilde lidt af sin selvrespekt igen. Stænderforsamlingen for øerne fik til huse i Det kongelige Palæ, og nu hvilede hele landets øjne på den lille by, som i perioderne for samlingerne summede af liv.

Den 27. juni 1847 blev jernbanen København - Roskilde åbnet. Det skulle komme til at betyde opgangstider igen, især efter jernbanens udbygning til hele Sjælland. Nu fik Roskildes centrale beliggenhed betydning igen. Den blev stabelplads for hele øen og trafikknudepunkt. I dag passerer 400 tog i døgnet Roskilde station.

Siden er byen gået frem fra lavpunktet i 1753. I 1860 var indbyggertallet blevet tredoblet, og fra 1910 ligger tilvæksten over landsgennemsnittet. Men først i 1940'erne blev det bebyggede areal større end det havde været i middelalderen. I 1958 havde byen 30.000 indbyggere og havde nået en 9. plads i størrelse blandt de danske købstæder.

**Planetbyen.
Moderne
handelsby.**

Talrige brande gennem tiderne er skyld i, at Roskilde har så lidt bevaret fra sin glørværdige fortid. I dag er byen i udvikling. De 50.000 indbyggere i kommunen er for længst nået. Roskilde er blevet til en planetby til København, hvor mange af byens indbyggere henter deres udkomme. Men Roskilde er stadigvæk et selvstændigt samfund med købstadspræget bevaret. Dens slogan i dag må være: »Handelsby med fortids ry.«

Teksten er skrevet i 1981 af Lotte Fang til brug for et undervisningsmateriale til skolernes ældste klassetrin